

Hrvatski zavod za knjižničarstvo
Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva

Zagreb, 10. lipnja 2020.

Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19

Temeljem odluke Vlade Republike Hrvatske (23. travnja 2020.) o Mjerama za pokretanje gospodarskih i drugih djelatnosti i aktivnosti u uvjetima proglašene epidemije bolesti COVID-19 uzrokovane virusom SARS-CoV-2, kojima se omogućuje i rad knjižnica, postupna prilagodba za pružanje knjižničnih usluga odvijat će se u tri faze, uz uvjet poštivanja svih epidemioloških mjera.

U prvoj fazi popuštanja mjera u borbi protiv epidemije koja je započela 27. travnja 2020. omogućen je rad knjižnica s korisnicima, ali isključivo pružanjem usluga posudbe i vraćanja knjiga bez korištenja čitaonice.

U drugoj fazi popuštanja mjera provodi se priprema i prilagodba uvjeta za daljnje faze rada knjižnica što uključuje pripremu čitaonica za rad s korisnicima

U trećoj fazi koja je započela 11. svibnja 2020. predviđeno je omogućavanje rada predškolskih ustanova i odvijanje razredne nastave od 1. do 4. razreda te posebnih razrednih odjela i rad s djecom s teškoćama koja imaju pomoćnika u nastavi. To podrazumijeva i mogućnost otvaranja školskih knjižnica temeljem odluke Ministarstva znanosti i obrazovanja, slijedeći upute i preporuke Nacionalnog stožera Civilne zaštite, Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (HZJZ) i županijskih stožera za sprječavanje širenja zaraze.

Treća faza predviđa također mogućnost otvaranja i rada čitaonica u uvjetima epidemije COVID-19. Rad čitaonica provodi se u skladu sa Smjernicama za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19 od 6. svibnja 2020. koje su osuvremenjene 20. svibnja 2020. i 29. svibnja 2020. u skladu s novim okolnostima (mogućnost održavanja kulturnih događanja i rada čitaonica dnevnog tiska). Navedene Smjernice dodatno se prilagođavaju organizacijskim i prostornim uvjetima pojedinih školskih knjižnica.

U knjižnicama koje su pretrpjele štete u potresu koji je pogodio Zagreb i sjeverozapadni dio Hrvatske, zbog sigurnosti djelatnika i korisnika, normalizacija rada provodit će ovisno o ocjeni uporabljivosti zgrade i njene sigurnosti te stanja građe.

Ove Smjernice su izrađene i usklađene s [Preporukama Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo](#), a namijenjene su školskim knjižnicama koje planiraju postupno omogućavanje rada s korisnicima.

Smjernice su osuvremenjene i nadopunjene u skladu s: Izmjena i dopuna uputa te dodatne preporuke za dječje vrtiće i škole¹ vezano uz: Upute za sprječavanje i suzbijanje epidemije COVID-19 vezano za rad predškolskih ustanova i razrednu nastavu od 1. do 4. razreda te posebne razredne odjele i rad s djecom s teškoćama koja imaju pomoćnika u nastavi (20/05/20)², Upute za provedbu državne mature tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19) ljetni rok – lipanj 2020. godine (27/05/2020)³ i Odlukom o izmjeni i dopuni Odluke o nužnim mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19 od 18. svibnja 2020. kojom se stavljaju van snage prethodne odluke koja su navodila razna ograničenja.⁴

Smjernice za rad školskih knjižnica primjenjuju se uz suglasnost ravnatelja škole i poštivanje predviđenih epidemioloških mjera te ih treba prilagoditi uvjetima rada i specifičnostima prostora pojedine školske knjižnice.

Smjernice uključuju knjižnične usluge koje svaka školska knjižnica mora pružati, uz napomenu da je opseg usluga za korisnike smanjen zbog nemogućnosti poštivanja svih epidemioloških mjera.

U Smjernicama za rad školskih knjižnica uključene su međusobno povezane djelatnosti kroz koje školska knjižnica ostvaruje svoj rad, a temelje se na Standardu za školske knjižnice:

- odgojno-obrazovne djelatnosti,
- stručno knjižnične djelatnosti,
- kulturne i javne djelatnosti.

1 Opće upute za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19

U radnim prostorima školske knjižnice potrebno je osigurati pridržavanje najviših higijenskih standarda te držanja razmaka ograničenog broja korisnika kako bi se smanjio fizički kontakt i održao propisani razmak od 2 metra između korisnika te korisnika i knjižničara koji borave u prostoru ili se kreću prostorom knjižnice.

¹ HZJZ. Izmjena i dopuna uputa te dodatne preporuke za dječje vrtiće i škole. Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Dodatne_upute_vrtice_i_skole_05_06.pdf

² HZJZ. Upute za sprječavanje i suzbijanje epidemije COVID-19 vezano za rad predškolskih ustanova i razrednu nastavu od 1. do 4. razreda te posebne razredne odjele i rad s djecom s teškoćama koja imaju pomoćnika u nastavi (20/05/20). Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Upute_vrtici_skole.pdf

³ HZJZ. Upute za provedbu državne mature tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19) ljetni rok – lipanj 2020. godine (27/05/2020). Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Drzavna_matura_upute_27_05.pdf

⁴ Stožer civilne zaštite Republike Hrvatske. Odluka o izmjeni i dopuni Odluke o nužnim mjerama ograničavanja društvenih okupljanja, rada u trgovini, uslužnih djelatnosti i održavanja sportskih i kulturnih događanja za vrijeme trajanja proglašene epidemije bolesti COVID-19 (18. svibnja 2020.) https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_05_59_1195.html

HZJZ preporuča ograničiti broj korisnika koji istovremeno borave u objektu na 15 korisnika na 100 m² neto. Dopusnjeni ukupan broj korisnika u prostoru može se izračunati tako da se bruto površina knjižnice podijeli s 15; npr. u knjižnici veličine 60 m² može istodobno boraviti 4 korisnika.⁵

Potrebno je na vidljivim mjestima ispred i u prostoru knjižnice istaknuti upute i preporuke za pridržavanje općih pravila o higijeni i načinu pranja ruku te strogoj mjeri održavanja fizičke udaljenosti od 2 metra u svim smjerovima.

Potrebno je osigurati dezinfekcijska sredstva na ulazu/izlazu knjižnice kako bi sve osobe pri ulasku obavezno dezinficirale ruke. *Za knjižnice koje imaju prostor na više etaža na ulazima /izlazima na svakom katu i na svakom korisničkom pultu treba osigurati sredstva za dezinfekciju ruku i radnih površina.*

U slučaju da istu školsku knjižnicu dijele dvije škole u suprotnim smjenama ili knjižnica ima više djelatnika, potrebno je provoditi dezinfekciju i čišćenje prostora (podova, stolova, radnog pulta...) i opreme odgovarajući dezinficijensom te prozračivanje (otvaranjem prozora ako je moguće) dva puta dnevno. Pauza među smjenama nije potrebna.

1.1 Upute za zaštitu knjižničara

Preporuča se da knjižničari koriste zaštitne maske koje prekrivaju nos i usta⁶ prilikom rukovanja s građom i strogo se pridržavaju mjera redovitog pranja i dezinfekcije ruku. Zaštitnu opremu za djelatnike (maske) osigurava ravnatelj ustanove u čijem je sastavu knjižnica. Za fizičko odvajanje knjižničara i korisnika poželjno je osigurati zaštitnu pregrada (pleksiglas i sl.), ako je to moguće provesti.

Na radnom stolu knjižničara neophodno je osigurati dezinfekcijsko sredstvo za dezinficiranje ruku i radne površine. Radnu površinu je potrebno prebrisati nakon svake posudbe/vraćanja knjiga.⁷

Knjižničar treba dezinficirati ruke prilikom svake posudbe i/ili vraćanja knjiga. Ako se provodi naplata zakasnine ili naknade za izgublenu knjigu, knjižničar mora obavezno dezinficirati ruke između naplate i izdavanja građe za posudbu te dezinficirati površinu između te dvije aktivnosti.

Prema naputku HZJZ, preporuča se osigurati nadzor nad zdravstvenim stanjem knjižničara i ostalog nastavnog i drugog osoblja odnosno primijeniti dnevno mjerenje tjelesne temperature.

⁵ HZJZ. Preporuke za rad u knjižnicama i antikvarijatima tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19) (2020-04-24) <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Preporuke-za-rad-u-knjižnicama-i-antikvarijatima-tijekom-epidemije-koronavirusa-COVID-19.pdf>

⁶ HZJZ. Preporuke za korištenje maski za lice, medicinskih i zaštitnih maski. Ver. P1. (2020-04-24) <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Maske-za-lice-1.pdf>

⁷ HZJZ. Preporuke za rad u knjižnicama i antikvarijatima tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19) (2020-04-24) <https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Preporuke-za-rad-u-knjižnicama-i-antikvarijatima-tijekom-epidemije-koronavirusa-COVID-19.pdf>

1.2 Upute za zaštitu korisnika

Za djecu se ne preporučuje nošenje zaštitnih maski, ali se provode propisane stroge mjere higijene i dezinfekcije (**prednost se daje pranju ruku tekućom vodom i sapunom**) uz nužno pridržavanje strogih mjera fizičke udaljenosti od 2 metra. Potrebno je provoditi kontrolu temperature i respiratornih simptoma prilikom dolaska učenika u školu sukladno Preporukama HZJZ.⁸

1.3 Upute za održavanje i zaštitu prostora i opreme

Na ulazu/izlazu u prostor knjižnice potrebno je osigurati dispencer s dezinfekcijskim sredstvom i jasno istaknuti obavijest o obvezi dezinfekcije ruku,

Prostor knjižnice potrebno je svakodnevno prozračiti po mogućnosti više puta dnevno, a sve površine i opremu očistiti i dezinficirati prije početka rada ili na kraju radnog dana.

Potrebno je provoditi učestaliju dezinfekciju svih površina koje korisnici često dodiruju (kvake i rukohvati na vratima, zaslani na dodir, pribor za pisanje i sl.). Nakon svakog korištenja opreme potrebno je prebrisati upotrijebljenu opremu (primjerice računala, tableti, dodirni zaslani, pribor za pisanje i sl.) dezinficijensom na bazi alkohola.

2 Upute za stručno-knjižničnu djelatnost u uvjetima epidemije COVID-19

2.1 Posudba i vraćanje knjiga i ostale građe

Usluga posudbe i vraćanja knjiga zahtijeva nadzor ukupnog broja korisnika u prostoru knjižnice prema navedenoj metodi izračuna. Knjižničar mora osigurati poštivanje propisanog fizičkog razmaka od 2 m svih osoba u prostoru knjižnice i higijenskih mjera primjenom sljedećih postupaka:

- kada jedan korisnik izađe, sljedeći može ući
- korisnik vraća građu na predviđeno mjesto u plastičnu košaricu ili kutiju, a nakon svakog vraćanja građe knjižničar dezinficira radnu površinu,
- vraćenu građu knjižničar treba najprije razdužiti,
- korisnik može ući u prostor između polica s građom i pregledavati samostalno građu na policama uz obavezno nošenje maske i propisane mjere higijene i dezinfekcije ruku prije i poslije boravka u slobodnom pristupu građi
- knjižničar izdaje građu.

⁸ HZJZ. Upute za sprječavanje i suzbijanje epidemije COVID-19 vezano za rad predškolskih ustanova i razrednu nastavu od 1. do 4. razreda te posebne razredne odjele i rad s djecom s teškoćama koja imaju pomoćnika u nastavi (20/05/20)⁸. Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Upute_vrtici_skole.pdf

Vraćanje i posudba veće količine građe može se organizirati u suradnji s učiteljima i nastavnicima, npr.: za niže razrede osnovnih škola vraćanje i posudba knjiga može se organizirati u suradnji s učiteljima razredne nastave koji knjižničaru dostave vraćene knjige i popis naslova za posudbu.

Prema odluci ravnatelja svake školske ustanove, postoji mogućnost da učenici koji ne pohađaju nastavu dođu vratiti ili posuditi knjige pri čemu vrijedi pravilo „jedan po jedan“ ulaska u knjižnicu, poštivanja fizičkog razmaka i uputa HZJZ⁹.

Vraćanje građe učenika koji nemaju nastavu može se organizirati ostavljanjem građe u kutiji ispred knjižnice, na porti škole ili za maturante ispred učionice gdje polažu ispite.

2.2 Postupanje s vraćenom građom

Vraćena građa koju je korisnik odložio u plastičnu košaricu ili kutiju za povrat knjiga razdužuje se i ako je moguće dezinficira prebrisavanjem plastificiranih korica ili plastičnog ovitka dezinficijensom na bazi 70% alkohola te nakon toga vraća na police. Ne preporučuje se dezinfekcija ako postoji mogućnost oštećenja građe (papira) pod utjecajem dezinficijensa.

Karantena za građu nije nužna kao ni za sve ostale pošiljke i nabavljenu robu (službena pošta, nove knjige, dnevni tisak, časopisi i sl.) koje se dostavljaju u knjižnicu.

2.3 Rad u čitaonici

Uspostavljanje rada čitaonica školskih knjižnica uključuje boravak i ograničeno i kontrolirano zadržavanje korisnika u prostoru knjižnice/čitaonice što znači da je potrebno utvrditi i nadzirati maksimalni broj istovremenih korisnika u čitaonici s obzirom na neto veličinu čitaonice i broj mjesta za rad.¹⁰

Preporuka o radu čitaonica u knjižnicama usklađena je sa Smjernicama za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19.¹¹ Otvaranje čitaonica preporuča se u knjižnicama koje imaju jasno definiran čitaonički prostor i u mogućnosti su osigurati potreban razmak. Mogu se organizirati prethodno najavljene i nadzirane aktivnosti manjih grupa djeca u prostoru čitaonica uz poštivanje mjera fizičke udaljenosti i higijene.

⁹ Upute za provedbu državne mature tijekom epidemije koronavirusa (COVID-19) ljetni rok – lipanj 2020. godine. https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Drzavna_matura_upute_27_05.pdf

Upute za provedbu praktičnih vježbi, dopunske nastave, popravnih i razlikovnih ispita u srednjim školama te obrana završnog rada u srednjim strukovnim školama svibanj/lipanj 2020. Izmjene. https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Srednje_skole_26_05.pdf

¹⁰ Isto.

¹¹ NSK. Smjernice za pripremu i rad čitaonica u knjižnicama u uvjetima epidemije COVID-19 od 29. svibnja 2020. <http://maticna.nsk.hr/>

Didaktička oprema i igračke može se koristiti na otvorenom i zatvorenom kao što je bilo uobičajeno prije epidemije. Korištenje dezbarijera za dezinficiranje obuće nije obavezno. Nakon igre obavezno je pranje ruku vodom i sapunom.¹²

O svim pravilima rada u prostoru knjižnice/čitaonice korisnici trebaju biti obaviješteni putem informativnih letaka/natpisa na ulazu i unutar knjižnice/čitaonice.

Na ulazu/izlazu u prostor čitaonice potrebno je osigurati dispencer s dezinfekcijskim sredstvom i jasno istaknuti obavijest o obvezi dezinfekcije ruku. Potrebno je osigurati razmak između mjesta za rad u čitaonicama i ostalim korisničkim prostorima fizičkim uklanjanjem stolaca i/ili postavljanjem jasnih oznaka *Mjesto za rad* radi osiguravanja fizičkog razmaka.

Prostor čitaonice, sve površine i opremu, potrebno je svakodnevno prozračiti, očistiti i dezinficirati prije početka rada ili na kraju radnog dana.

S građom korištenom u čitaonici postupa se kao i s ostalom vraćenom građom koja se razdužuje, po mogućnosti dezinficira se omot i vraća se na police.

2.4 Nadležnost za provođenje pojačanih dezinfekcijskih mjera u školskoj knjižnici

O provođenju pojačanih dezinfekcijskih mjera u knjižnici brine stručni suradnik knjižničar (u dogovoru s odgovornom osobom škole uz moguću pomoć spremačice).

3 Odgojno-obrazovna djelatnost školske knjižnice

Suradnja sa stručnim osobljem i učenicima i nadalje uključuje rad sukladno preporukama HZJZ¹³ i MZO za rad u školama te *online* rad za sve djelatnosti za koje je to moguće:

- potporu odgojno-obrazovnome procesu u obliku osiguranja *online* dostupne građe za učenje i poučavanje uz poštivanje autorskih prava
- pretraživanje izvora i izrada popisa korisnih adresa na kojima se mogu čitati i/ili preuzimati e-knjige
- organiziranje e-seminara za korisnike (učenike, nastavnike, stručne suradnike)
- rad na većoj vidljivosti knjižnica na mrežnim stranicama škola
- stručno usavršavanje knjižničara.

Knjižničari se mogu dodatno angažirati u izradi popisa relevantnih i vjerodostojnih izvora informacija o bolesti COVID-19.

¹² HZJZ. Izmjena i dopuna uputa te dodatne preporuke za dječje vrtiće i škole. (2020-06-05)
https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Dodatne_upute_vrtice_i_skole_05_06.pdf

¹³ Upute za sprječavanje i suzbijanje epidemije COVID-19 vezano za rad predškolskih ustanova i razrednu nastavu od 1. do 4. razreda te posebne razredne odjele i rad s djecom s teškoćama koja imaju pomoćnika u nastavi. Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Upute_vrtici_skole.pdf

4 Kulturna i javna djelatnost školske knjižnice

U skladu sa zadnjim odlukama moguća su održavanja svih javnih događanja i okupljanja s manje od 100 sudionika u zatvorenom prostoru, a do 300 na otvorenom, uz pridržavanje svih higijenskih standarda te držanje razmaka ograničenog broja sudionika događanja u svim prostorima u skladu s Preporukama za sprječavanje zaraze bolešću COVID-19 tijekom

održavanja profesionalnih umjetničkih izvedbi, kulturnih programa i manifestacija (28/05/2020) Hrvatskoga zavoda za javno zdravstvo¹⁴.

Preporučuje se organiziranje kulturnih i javnih aktivnosti u prostoru knjižnice u skladu s trenutno važećim odlukama kao i nastavak online aktivnosti knjižnica prema Napatku za rad hrvatskih knjižnica, s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19.¹⁵

- organiziranje tematskih izložbi
- edukativne radionice izrade slikovnih preporuka o održavanju higijene ruku i propisanog razmaka
- organiziranje čitalačkih kružoka i pričaonica
- *online* usluga za djecu: čitanje odlomaka knjiga, *online* pričaonice, edukativne mrežne radionice iz različitih obrazovnih predmeta
- prikupljanje i organizacija poveznica na izvore ostalih knjižnica sa obrazovnim i zabavnim sadržajima namijenjenih djeci.

¹⁴ HZJZ. Preporuke za sprječavanje zaraze bolešću COVID-19 tijekom održavanja profesionalnih umjetničkih izvedbi, kulturnih programa i manifestacija (2020-05-28) https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Preporuke_izvedbe_programi_i_manifestacije_28_05.pdf

¹⁵ NSK. Naputak za rad hrvatskih knjižnica, s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. <https://www.nsk.hr/naputak-o-radu-hrvatskih-knjiznica-s-posebnim-osvrtom-na-rad-narodnih-i-skolskih-knjiznica-za-vrijeme-pandemije-bolesti-covid-19/>